

UŞAK İLİ İŞGÜCÜ PİYASASI

*Doç.Dr.İnci KUZGUN**

ÖZET

Bu makale, Uşak ili işgücü piyasasının yapısını ve özelliklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. İl nüfusunun demografik özellikleri ve istihdam göstergeleri Uşak işgücü piyasasının yapısını ve özelliklerini belirlemektedir. Diğer taraftan istihdamın sektör ve cinsiyet itibari ile dağılımı, imalat sanayiinin payı, işgücüne katılım oranı, istihdam edilenlerin statü itibari ile dağılımı istihdam göstergeleri olarak kabul edilmiştir.

Bu analiz, Uşak ilinin Türkiye'deki yeni sanayileşme odaklarından birisi olduğunu ve Uşak işgücü piyasasının yapısının ve özelliklerinin bu gelişme tarafından belirlendiğini ortaya koymaktadır.

ABSTRACT

This paper is aimed to analyse the structure and features of labour market in Uşak province. The demographic characteristics of province population and employment indicators have determined the structure and features of labor market in Uşak. It is accepted that the supply of laborforce has been determined by the demographic characteristics of province population. On the other hand, the employment distribution by sex and sector, the share of manufacturing sector in the industry, laborforce participation rate, unemployment, the employed persons by status in employment have been accepted as the employment indicators.

The result of this analysis shows that Uşak province is one of new industrialization focus in Turkey and the structure and features of Uşak Labor market have been determined by this trend.

I. GİRİŞ

Bu çalışmada Uşak ili işgücü piyasasının yapısının ve temel özelliklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bir ildeki işgücü piyasasını o ildeki ekonomik faaliyet düzeyinden bağımsız olarak ele alıp, incelemek mümkün değildir. Diğer taraftan ildeki ekonomik faaliyet düzeyi ile ilin

* Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

sosyo-ekonomik gelişme düzeyi arasında da doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu açıdan Uşak ili işgücü piyasasının demografik özelliklerinin ve yapısının belirlenmesine geçmeden önce Uşak ilinin sosyo-ekonomik gelişme düzeyinin ve içinde yer aldığı Ege Bölgesi ve Türkiye genelindeki yerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Uşak ili, ekonomik ve sosyal sektörlerin gelişmişlik düzeyi açısından dengeli bir yapı gösteren ve Türkiye’de bölgesel sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında ikinci sırada yer alan Ege Bölgesinde, bölgesel gelişme merkezleri arasında sayılan bir ildir ve Türkiye’de orta derece gelişmişlik seviyesine sahip iller gurubu içinde yer almaktadır¹ ve 1996 yılındaki idari yapı içinde mevcut 76 il arasında 0.249609 gelişmişlik endeksi ile 23. sıradadır² ve Uşak ili, Türkiye ortalamasının az da olsa üstünde sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine sahiptir. İlin 1991-1994 döneminde ekonomik gelişme hızı 1987 yılı fiyatları ile, sırasıyla %5.1, %0.5, %0.2 ve %3.5 ; GSYİH içindeki payı ise %0.4, %0.4, %0.3 ve %0.4 ‘dür.³

II. UŞAK İŞGÜCÜ PİYASASININ YAPISI ve ÖZELLİKLERİ:

Uşak ili işgücü piyasasının yapısının ve özelliklerinin belirlenmesinde il nüfusunun demografik özellikleri ve istihdam göstergeleri esas alınmıştır.

A) İL NÜFUSUNUN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ:

Sosyal göstergeler olarak kabul edilen⁴ nüfusun demografik özellikleri, bir ekonomide işgücü arzının yapısal özellikleri üzerinde belirleyici olmaktadır. Ayrıca nüfusun büyüklüğünün ve demografik

¹ DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü, DİNÇER Bülent, ÖZASLAN Metin ve SATILMIŞ Erdoğan, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)*, Yayın No:DPT.2466, Ankara.Aralık,1996.s.80.

² DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü, DİNÇER Bülent, ÖZASLAN Metin ve SATILMIŞ Erdoğan, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)*, Yayın No:DPT. 2466, Ankara.Aralık.1996, s.51-52.

³ DİE.T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İller İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 1987-1994*, D.İ.E.Marbaası, Yayın no.2066,Ankara, Ekim 1997, s.660-661.

⁴ DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü.DİNÇER Bülent, ÖZASLAN Metin ve SATILMIŞ Erdoğan, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)*, Yayın No:DPT, 2466, Ankara.Aralık 1996, s.51-52.

özelliklerinin ekonomik kalkınmanın temelini oluşturduğu, ekonomik ve sosyal sektörler arasındaki kaynak dağılımını büyük ölçüde etkilediği kabul edilmektedir⁵. Bu nedenle, Uşak ilinin toplam nüfusu, nüfus artış hızı ve nüfusun yaş, cinsiyet ve kentsel - kırsal kesim itibari ile dağılımı, ve net göç hızı işgücü piyasasının yapısını ve özelliklerini belirleyici alt değişkenler olarak alınmış ve her bir değişkenin Uşak işgücü piyasasına etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

a)Nüfus: Nüfus işgücü piyasasında, iktisaden faal nüfus sayısını ve işgücü arzını belirleyen bir büyüklüktür. Bu açıdan yeterli nüfusa sahip olan Uşak ili, bölgelerarası sıralamada üçüncü sıradaki Ege Bölgesinde yer almaktadır⁶. İlin nüfusu, 1990 yılı için 290 283 kişi ve nüfus yoğunluğu ise 54 kişidir⁷.

b)Nüfus artış hızı: Nüfus artış hızı, işgücü piyasasında olası işgücü artış hızının tahmininde kullanılan temel değişkenlerdendir.İşgücü artış hızını besleyen değişken olarak Uşak il nüfusunun artış hızının, 1990 Genel Nüfus Sayımına göre %0.13.55⁸ ile Türkiye ortalamasının altında olduğu ve işgücü piyasasında işgücü arz ve talebi arasındaki dengenin daha kolay sağlanacağı akla gelmektedir.

c)Nüfusun kırsal ve kentsel dağılımı: Nüfusun kırsal kesim ve kentsel kesim arasında dağılımı, bir anlamda istihdamın sektörel dağılımına temel teşkil etmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 1'den Uşak il nüfusunun kentsel ve kırsal kesim itibari ile dağılımını ve bu oranların Türkiye ve Ege Bölgesi oranları ile karşılaştırmalı olarak izlenmesi mümkündür.

Buna göre, Uşak ilinde kırsal kesimde yaşayan nüfusun Türkiye ve Ege Bölgesi ortalamasının üzerindedir ve bu bulgu, Uşak ilinde tarımsal faaliyetlerin yoğunluğuna bağlı olarak, istihdamda tarım sektörünün payının yüksekliğinin nedenini ortaya koymaktadır.

⁵ DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Yayın No.DPT.2556, Ö.İ.K.572, Ankara.2001, s.32.

⁶ DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü, DİNÇER Bülent, ÖZASLAN Metin ve SATILMIŞ Erdoğan. *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)*, Yayın No:DPT, 2466. Ankara, Aralık 1996, s.51-52.

⁷ DİE.T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak.1999*, Yayın No.2219, DİE Matbaası, Ankara Şubat, 1999.s.12.

⁸ DİE.T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak.1999*, Yayın No.2219, DİE Matbaası, Ankara Şubat 1999, s.12.

Tablo 1
Uşak İlinde Nüfusun Kentsel ve Kırsal Kesim İtibari İle
Dağılımının Karşılaştırılması (%)

	Kentsel	Kırsal
Türkiye	59.01	40.99
Ege Bölgesi	57.00	43.00
Uşak	50.57	49.43

Kaynak:D.İ.E. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak 1999.s.13.

d)Nüfusun cinsiyet itibari ile dağılımı:Türkiye’de işgücüne katılma oranlarının cinsiyete göre farklı olduğu düşünüldüğünde, Uşak il nüfusunun cinsiyet itibari ile dağılımının her iki cinsin işgücüne katılma oranlarını belirleyeceği akla gelmektedir. İl nüfusunun, 1990 Genel nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusun %49.68’inin erkek; %50.32’sinin ise kadın olduğu görülmektedir⁹.

e)Nüfusun yaş gurubları itibari ile dağılımı:Nüfusun yaş gurubları itibari ile dağılımı, iktisaden faal nüfusu belirlemesi açısından önem taşımaktadır. Uşak ilinde nüfusun yaş gurubları itibari ile dağılımına baktığımızda 1990 yılı verilerine göre Uşak ilindeki nüfusun % 36.89’unun çok genç (15 yaşının altında) veya yaşlı(65 yaşın üzerinde) olmaları nedeni ile¹⁰ ekonomik faaliyetlerin dışında kaldığı ve iktisaden faal nüfus miktarının kısıtlandığı varsayılmaktadır.

f)Göç hızı: Uşak ili 1980-1985 döneminde göç veren il durumunda iken, 1985-1990 döneminde net göç hızına göre Türkiye sıralamasında % 0.2 ile 20. sırada yer almaktadır¹¹. Uşak ilinin verdiğiinden fazla göç alan bir il olması, imalat sanayi içinde yer alan ekonomik faaliyetlerin yoğunluğuna bağlı olarak bu ilin Türkiye’nin yeni sanayi odaklarından birisi olması ile açıklanmaktadır. Diğer taraftan bu sonuç, Uşak ilinin işgücü kaybına ve sosyo-ekonomik açıdan fazla erozyona uğramadığı ve göç olgusunun ilin sosyo-ekonomik gelişmesini olumsuz yönde etkilemediği şeklinde yorumlanmaktadır.

⁹DİE.T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak.1999*, Yayın No.2219.DİE Matbaası, Ankara Şubat 1999,. s.15.

¹⁰ DİE.T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak.1999*, Yayın No.2219.DİE Matbaası, Ankara Şubat 1999, s.15.

¹¹ DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Yayın no.2556, ÖİK.572, Ankara 2001, s.235.

g)Nüfusun eğitim durumu: Uşak ilinde nüfusun eğitim düzeyi, Uşak işgücü piyasasına giren işgücünün niteliğinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Uşak ilinin dahil olduğu üçüncü derecede gelişmiş iller grubunda, nüfusun eğitim düzeyinin ilk, orta ve lise düzeyinde okullaşma oranının Türkiye ortalamasına yakın olduğu ve okur yazar oranının Uşak ili için %80¹² olduğu görülmektedir.

Türkiye’de işgücünün sosyal göstergelerinden birisi, eğitim düzeyinin düşüklüğüdür.Buna bağlı olarak, Türkiye’de bugün işgücü arzının ve çalışan nüfusun %75’inin ilkokul mezunları ve bir okulu bitirmeyenlerden oluştuğu dikkate alındığında¹³, Türkiye genelinde nitelikli işgücüne olan ihtiyacın ne kadar yoğun olduğunu anlaşılmaktadır.Türkiye’de istihdam edilenlerin %55.9’unu ilkokul mezunu olanların oluşturduğu, bunu %13.2 ile lise veya lise dengi okul mezunlarının takip ettiği görülmektedir¹⁴. İşgücünün eğitim düzeyinde ortaya çıkan bu olumsuzluğun, Uşak işgücü piyasasına da yansımaları kaçınılmazdır.Uşak ilinde vasıflı işgücüne ihtiyaç duyulduğu ve bunun özellikle tekstil ve dericilik sanayinde ortaya çıktığı ifade edilmektedir¹⁵. İşgücünün eğitim sorunu, bugün Uşak işgücü piyasasında çözümü gereken bir sorundur ve çözüm olarak, tekstil-deri konfeksiyonuna yönelik meslek liselerinin ve yüksek okulların açılması önerilmektedir¹⁶. Uşak işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu alanlarda kalifiye eleman ihtiyacının karşılanmasında, Türkiye’de uygulanmakta olan aktif istihdam politikası tedbirlerinin uygulanması veya uygulama yoğunluğunun artırılması akla gelmektedir. Örneğin, 18 yaşının altındaki genç nüfus için çırak-kalfa ve ustalık eğitiminden de yararlanması mümkündür.Yetişmiş işgücü için ise İŞKUR tarafından, nitelikli işgücüne talep olan alanlarda istihdam garantili veya istihdam garantisi olmayan meslek kurslarının açılması önerilmektedir.

¹² DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü, DİNÇER Bülent, ÖZASLAN Metin ve SATILMIŞ Erdoğan, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)*, Yayın No:DPT, 2466. Ankara, Aralık 1996, s.62.

¹³ DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. İşgücü Piyasası, İstihdam ve İşsizlik*, Yayın No:DPT:2371-ÖİK:437, Aralık 1994, s.26.

¹⁴ DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı İşgücü Piyasası, Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Yayın No:DPT:2548-ÖİK:564, Aralık 2001, s.26.

¹⁵ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Yıllık Çalışma Raporu*, Uşak, Ocak 2000, s.14.

¹⁶ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Yıllık Çalışma Raporu*, Uşak, Ocak 2000, 25.

B) İSTİHDAM GÖSTERGELERİ:

Uşak ili işgücü piyasasının analizinde esas alınan istihdam göstergeleri işgücüne katılma oranı, bağımlılık oranı, istihdamın sektör dağılımı, toplam istihdam içinde imalat sektörünün payı, iktisaden faal nüfusun statü ve cinsiyet itibari ile dağılımı olarak belirlenmiştir. Bu değişkenlere, bir ilin sosyo-ekonomik gelişme düzeyinin belirleyen ekonomik göstergeler arasında yer verilmektedir¹⁷.

a) İşgücüne katılım oranı: Uşak ilinde 12 ve üstü yaş gurubundaki kişilerin ekonomik faaliyetlere katıldığını varsaydığımızda, il düzeyinde işgücüne katılım oranının % 64.05' ile¹⁸, Türkiye ve Ege Bölgesi ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Bu Uşak işgücü piyasasında istihdam içinde tarım sektörünün payının yüksekliği ile açıklanmaktadır. İl düzeyinde iktisadi faaliyetlere katılmayanların oranı içinde aynı yorumu yapmak mümkündür. Uşak iline ait %35.93'lük oranın, Türkiye (%39.31) ve Ege Bölgesine (%37.07) ait oranlardan¹⁹ ve işsizlik oranının da %4.09' ile²⁰, Türkiye'deki işsizlik oranından düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2
Uşak İli İşgücüne Katılım Oranının Karşılaştırılması (12+ yaş, %)

	Genel	Erkek	Kadın
Türkiye	60.63	70.22	42.76
Ege Bölgesi	62.87	79.83	45.48
Uşak	64.05	80.03	48.56

Kaynak:D.İ.E. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak..s.19.

b) Bağımlılık oranı: Çalışan her kişinin kendisi dışında kaç kişiyi daha beslemek durumunda olduğunu gösteren bağımlılık oranı (0-14 ve 65+yaş üzeri bağımlılık oranları toplamı), Uşak ili için 61.03 ile Türkiye genelinde bağımlılık oranları toplamı olan 64.68'lik bağımlılık oranından

¹⁷ DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü. Dinçer Bülent, Özaslan Metin ve Satılmış Erdoğan. *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Stralaması Araştırması (1996)*. Yayın No:DPT. 2466. Ankara.Aralık.1996.s.51-52.

¹⁸ T.C.Başbakanlık DİE. *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak.1999*. Yayın No:2219, Ankara, Şubat, 1999.s.14.

¹⁹ T.C.Başbakanlık DİE. *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak.1999*. Yayın No:2219, Ankara, Şubat, 1999.s.19.

²⁰ T.C.Başbakanlık DİE. *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak.1999*. Yayın No:2219, Ankara, Şubat, 1999.s.20.

düşük, 52.32 olan Ege Bölgesi bağımlılık oranından yüksek olduğu görülmektedir. Uşak ilinde bağımlılık oranının, Ege Bölgesi ortalamasının üzerinde olmasının, bu ilimizde çocuk ve genç nüfusun payının fazla olmasından kaynaklandığı akla gelmektedir.

c)İstihdamın sektör dağılımı: Uşak ilinde dahil olduğu Türkiye’de üçüncü gelişmişlik düzeyindeki illerin yüksek bir gelişme potansiyeli gösterdiği, ekonomik faaliyetlerde tarım sektörünün ilk sırada yer aldığı, genellikle il ve bölge düzeyinde üretim yapan küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşların bulunduğu ve sosya-ekonomik göstergeler itibari ile Türkiye ortalamasına yakın değerlere sahip “orta derecede” gelişmiş illerden oluştuğu kabul edilmektedir²¹. Orta derece gelişmişlik düzeyine sahip illerde tarım ağırlıklı ekonomik yapının esas olduğu, tarıma dayalı sanayiinin de gelişme gösterdiği izlenmektedir.

Uşak ilinde istihdamın sektörel dağılımında tarım sektörünün %60.02’lik pay ile ilk sırada ve hizmet sektörünün %23.74’lük pay ile ikinci sırada, sanayi sektörünün 16.4’lük pay ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir²². Uşak ilinde sanayi sektörü, iktisaden faal nüfusu içindeki %16.4’ lük payı ile, Ege Bölgesinin (%13.8) ve ülke ortalamasının (%12.8) üzerinde bir paya paya sahiptir²³.

Tablo 3
Uşak İlinde İstihdamın Sektörel Dağılımı % (12+ yaş)

	Türkiye	Ege Bölgesi	Uşak İli
Tarım Sektörü	53.66	54.08	60.02
Sanayi Sektörü	12.46	13.98	16.24
Hizmet Sektörü	33.88	31.04	23.74

Kaynak:D.İ.E.Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak 1999. s.21.deki Tablodan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Uşak ilinde, sanayileşmenin özel sektör tarafından gerçekleştirildiği ifade birlikte, sanayileşme programlı ve planlı bir şekilde gerçekleşmediği için “gecekondu tipi” sanayileşmenin ortaya çıktığı ve kalifiye eleman açığı, üretim çeşitlendirilmesi, kaliteli üretim ve pazarlama sorunlar yanında; dericilik sektöründe üretim tekneolojisinin yenilenme gereği ve çevre

²¹ T.C.Başbakanlık DİE.*Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak 1999*. Ankara.Şubat 1999.14.

²² DİE.T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.*Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak 1999*.Ankara.Şubat 1999.s.19.

²³ DİE.T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.*Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak 1999*.Ankara.Şubat 1999.s.14.

kirliliği, tekstil sektöründe ise ilkel şartlarda çalışan işyerlerinin varlığının çözümü gereken sorun olduğu ifade edilmektedir²⁴. Diğer taraftan 1981 yılına kadar kalkınmada ikinci derecede öncelikli iller arasında sayılan Uşak ilinin, ekonomik- sosyal gelişmenin hızlandırılması için devlet desteği beklediği ve bunu da Uşak ilinin tekrar ikinci derecede kalkınmada öncelikli iller arasına alınması şeklinde ifade ettiği görülmektedir²⁵.

b)Toplam istihdam içinde imalat sektörünün payı: Uşak işgücü piyasasında imalat sektörünün toplam istihdam içindeki payının yüksekliği, Uşak ili işgücü piyasasının belirgin özelliğidir.Bu özelliği ile Uşak işgücü piyasası, istihdam içinde imalat sanayinin Türkiye’de Zonguldak ilinden sonra en yüksek paya sahip ikinci işgücü piyasasıdır. Uşak ilinde imalat sanayinde faaliyette bulunan işyeri sayısı 1999 yılı verilerine göre 81’adettir ve Türkiye’de imalat sektöründe faaliyette bulunan işyerlerinin %0.8, Ege Bölgesindeki işyerlerinin %4.5, Uşak ilinde bulunmaktadır ve Uşak ilinde kamuya ait gıda içki ve tütün sanayinde 2; taş ve toprağa dayalı sanayide sadece 1 işyeri vardır²⁶. Bu da, Uşak ilinde imalat sanayi içinde kamu sektörünün payının düşük olduğunu göstermektedir. İmalat sektörü içinde işyerlerinin alt faaliyet dalları itibari ile dağılımına baktığımızda, Uşak ilindeki işyerlerinin %79’ unun tekstil, deri ve giyim sanayi alanında üretimde buldukları görülmektedir²⁷. Uşak’da imalat sanayi içinde tekstil (peluş battaniye, pamuklu dokuma, iplik imalatı) ve dericilik sektörü (zig deri, deri konfeksiyon), motor görevini yüklenmiş bulunmaktadır²⁸.

Uşak ilinde dericiliğe dayalı konfeksiyon, tekstil-dokuma, imalat sanayi içinde ilk sırayı almakla birlikte; bu ürünlerin Uşak’dan değil, İstanbul, İzmir ve diğer illerden ihraç edilmektedir²⁹. Bu sektörde pazarlama sorunu yaşanması, Uşak ilinde hizmet sektörünün yeterince gelişmemesine dayandırılmaktadır. Pazarlama sorununun çözümü, işgücü talebini ve Uşak ilinin gelir kaynakları içinde ihracat gelirlerinin payını arttıracaktır. Gıda, içki ve tütün sanayi, toplam 7 işyeri ile ikinci sırada; taş ve toprağa dayalı

²⁴ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Uşak İli 1998 Yılı Sanayi; Ekonomik ve Ticaret Durumu Raporu*, Ocak 2000, s.25.

²⁵ T.C.Başbakanlık DİE, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Uşak 1999*, Yayın No:2219, Ankara, Şubat 1999,.s.21.

²⁶ T.C.Başbakanlık DİE.*Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Uşak 1999*.Yayın No:2219, Ankara, Şubat, 1999.s.242.

²⁷ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Yıllık Çalışma Raporu*, Ocak 2000.s.10

²⁸ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Yıllık Çalışma Raporu*, Ocak 2000.s.10.

²⁹ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Yıllık Çalışma Raporu*, Ocak 2000. s.24-25.

sanayi, metal eşya, makine, teçhizat üretimi, 3. sırada yer almaktadır. Uşak ilinde imalat sanayi içinde önemli diğer bir alt sektörün ise ise seramik imalat sektörü olduğu görülmektedir³⁰.

Uşak ilinde imalat sanayinin payının yüksekliği, Uşak ilinin Türkiye'deki yeni sanayi odaklarından biri olması³¹ ile açıklanmaktadır. Uşak ilinde imalat sanayinin işyeri ve istihdam itibariyle payına baktığımızda, 1970'li yılların başında yaşanan ekonomik bunalımlar sonucunda ortaya çıkan yeni sanayi odaklarının, sadece tekneoloji yoğun sektörlerle değil, emek yoğun sektörlerle de dayandığı görüşü³², Uşak da doğrulanmaktadır. Bunun da, Uşak işgücü piyasasının gelişimine katkı yapması beklenmektedir.

Uşak ili için ileriye dönük yatırım alanlarının imalat sanayi içinde ve tarım-hayvancılığa dayalı olarak planlandığı ve yeni ekonomik faaliyet odaklarının plastik sanayi, mobilya sanayi, tarım alet ve makineleri sanayi, tekstil (pamuklu dokuma) atıklarının değerlendirilmesi, LPG gaz dolun tesisleri kurulması ve gıda sanayi (süt ve süt ürünleri sanayi, et üretimi ve diğer gıda maddeleri üretimi) nin geliştirilmesi olarak belirlendiği görülmektedir³³. Ayrıca, Uşak ilinde meyveciliğin gelişme gösterdiği dikkate alınarak, Sivaslı-Karahallı ilçeleri ile Denizli iline bağlı Çivril ilçesi üçgeninde yaygın olan meyve üretimini değerlendirmek için, bölgede meyve suyu üretimi için yeni tesisler kurulmasının da ileriye dönük yatırım planları arasında sayıldığı görülmektedir³⁴. Gelişme alanlarının emek-yoğun tekneolojilere dayanmasının, ilde istihdamın gelişmesini ve imalat sektörünün payının arttıracacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan, Uşak ilinde 1983-1997 döneminde kişi başına teşvik belgeli yatırımların sayısı 37.1 iken, Türkiye ortalamasının 63.8 olduğu

³⁰ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Yıllık Çalışma Raporu*, Ocak 2000.s.24-25.

³¹ DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, YayınNo.DPT.2502.Ö.İ.K.523, Ankara 2001, s.204-206

³² DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.YayınNo.DPT.2502.Ö.İ.K.523.Ankara.2001.s.204-206.

³³ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Uşak İli 1998 Yılı Sanayi, Ekonomik ve Ticaret Durumu Raporu*.s.23.Ocak.2000.

³⁴ T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *Yıllık Çalışma Raporu*.Ocak 2000.23.

dikkate alındığında³⁵, imalat sektörünün yatırım teşviklerinden yararlanmadığı ve sanayileşmenin özel sektöre gerçekleştirildiği akla gelmektedir.

e)İktisaden faal nüfusun statü itibari ile dağılımı: Uşak ilinde iktisaden faal nüfusun statü itibari ile dağılımı, işgücü piyasası açısından önem taşımaktadır. Türkiye’de ücretsiz aile işçilerinin, istihdam edilenler toplamına oranı %28.4’ iken, tarım sektöründe çalışanların %57.8’i ücretsiz aile işçisidir ve tarım sektöründe erkek işgücünün %12.4; kadın işgücünün ise %74.0’ü ücretsiz aile işçisi olduğu bilinmektedir³⁶.

Aşağıdaki Tablo 3’den de izlendiği gibi, Uşak ilinde ücretsiz aile işçiliği yaygın bir istihdam biçimidir. Bu sonuç, Türkiye’de ücretsiz aile işçiliğinin özellikle tarım sektöründe yaygın bir istihdam biçimi olması ve Uşak ilinde tarım sektöründe çalışanların oranının Türkiye ve Ege Bölgesine ait değerlerden daha yüksek çıkması ile açıklanmaktadır. Uşak ilinde istihdamın statü itibari ile dağılımında ücretsiz aile işçilerini, kendi hesabına çalışanların izlediği gözlenmektedir. Daha sonra ücret karşılığı çalışanlar ve ekonomik faaliyetlere işveren statüsünde katılanlar yer almaktadır.

Tablo 4
İktisaden Faal Nüfusun İşteki Statüye Göre Dağılımı (%)

İşteki Statü	Ücretli	İşveren	K.Adına	ÜcretsizA.İ.
İl ortalaması	%28.66	%1.13	%27.08	%43.12
Erkek	%40.16	%1.77	%39.51	%18.56
Kadın	%10.79	%0.15	% 7.76	%81.31

Kaynak: DİE. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Uşak.s.23’deki tablodan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Ücretsiz aile işçiliği ve kendi hesabına çalışanların sayısının kayıtdışı ekonomiyi belirleyen unsurlar arasında sayılması, kayıtdışı istihdamın Uşak ili işgücü piyasasının belirgin özellikleri arasında yer aldığı akla getirmektedir. Uşak ili işgücü piyasasının makro düzeyde Türkiye işgücü piyasası içinde yer aldığı ve Türkiye’de ekonominin %45’nin kayıtdışı ekonomi olarak tanımlandığı dikkate alındığında, bu yorumun yanlış olmayacağı akla gelmektedir.

³⁵ DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.2001. Yayın No.DPT.2502.Ö.İ.K.523.s.204-206.

³⁶ T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*.Ankara 2000.s.103.

Ücretli çalışan kadınların oranı, illerin sosyo-ekonomik gelişme düzeyini belirleyen göstergeler arasında sayılmaktadır³⁷. Uşak ilinde ücret karşılığı çalışan kadınların oranı %10.79' ile Türkiye (%17.71) ve Ege Bölgesi ortalamasının (%24.42) altındadır. Kendi hesabına çalışan kadınların oranı ise %7.76 ile Türkiye ortalamasının (%7.29) üzerinde, Ege Bölgesi ortalamasının (%8.04) ise altındadır³⁸. Bu, Türkiye'de 1993-1995 döneminde kadın girişimciliğinin sektör dağılımında imalat sanayi içinde tekstil alt dalının %82.74'lük³⁹ pay ile ilk sırada yer almasını akla getirmektedir.

III. SONUÇ

Uşak işgücü piyasasının yapısını ve özelliklerinin ortaya konulmasında Uşak il nüfusunun demografik özelliklerine ve istihdam göstergelerine bakılmıştır. Uşak ili işgücü piyasası demografik özelliklerine baktığımızda, bunların Uşak işgücü piyasasının yapısal özelliklerine yansıdığı görülmektedir.

İlde işgücünün eğitim düzeyinin Türkiye'deki genel duruma paralel olarak düşük olduğu ve işgücüne nitelik kazandırma arayışları içinde bulunduğu izlenmektedir.

Uşak ilinde istihdamın sektör dağılımında tarım sektörünün ve sanayi sektörünün payı, Türkiye ve Ege Bölgesi ortalamasından yüksektir. Buna karşılık hizmet sektörünün payı ise daha düşüktür. Uşak ilinde ihracat ve pazarlamada sorunun yaşanması, bu ilde hizmet sektörünün fazla gelişmemiş olmasına bağlanmaktadır. İmalat sanayinin, ekonomik faaliyetler ve istihdam içindeki payı ile sanayi sektörünü süreklediği görülmektedir. Bu alt sektörde tekstil ve dericilik sektörü, il işgücü piyasasının gelişiminde motor görevini üstlenmiş bulunmaktadır.

Uşak ilinin Türkiye'deki yeni sanayi odaklarından birisi olması ile bu ilde imalat sanayinin ekonomik faaliyetler ve toplam istihdam içindeki payının yüksekliği arasında doğrudan karşılıklı bir ilişki vardır. Bu ilişki, Uşak iline verdiğiinden daha fazla göç alan ve sonuçta daha az sosyo-ekonomik erozyona uğrayan bir il niteliği kazandırmaktadır. Bu etkileşimin

³⁷ DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)*, Yayın No:DPT.2466, Ankara, Aralık.1996.s.22.

³⁸ DİE. *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Uşak.1999.*Yayın No:2219, Ankara, Şubat, 1999.s.23.

³⁹ Kuzgun, Partnership for Job Creation – An Employment Policy in Turkey, *Public and Private Sector Partnerships:Fostering Enterprise*, Edited by Luiz MONTANHEIRO, Bob HAIGH, David MORRIS and Nevenka HROVATIN, Sheffield Hallam University Press.England.1998. s.240.

Uşak işgücü piyasasının gelişmesi üzerinde olumlu etki yapacağı kabul edilmektedir.

Uşak ilinde işgücüne katılım oranı hem genel olarak hemde cinsiyet itibari ile Türkiye ve Ege Bölgesi verilerinden yüksektir. Bu, toplam istihdam içinde tarım sektörünün payının yüksekliği ile açıklanmaktadır.

Uşak ilinde istihdam edilenlerin statü itibari ile dağılımında tarım sektörünün ağırlığına paralel olarak, ücretsiz aile işçilerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu kendi hesabına çalışanlar, ücret karşılığı çalışanlar ve işveren statüsünde ekonomik faaliyetlere katılanlar izlemektedir. İlde ücretli çalışan kadınların oranı, Türkiye ve Ege Bölgesi oranına göre düşüktür. Buna karşılık kendi adına çalışan kadınların oranı, Türkiye ortalamasının üzerinde olmakla birlikte, Ege Bölgesi ortalamasının altındadır. Kendi hesabına çalışan kadın sayısının fazlalığı, Uşak ilinde kadın için geleneksel ekonomik faaliye alanı olan tekstil alanında kadın girişimciliğinin yaygın olduğunu akla getirmektedir.

Uşak ilinde ücretsiz aile işçiliğinin ve kendi hesabına çalışanların oranının yüksekliği, bu ilde kayıtdışı ekonominin ve kayıtdışı istihdamın payının yüksek olduğunu düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

DiE. T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İller İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 1987-1994*, D.İ.E.Marbaası, Yayın No.2066, Ankara, Ekim 1997.

DiE, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Uşak 1999*. Yayın No:2219, Ankara, Şubat, 1999.

DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. İşgücü Piyasası, İstihdam ve İşsizlik*, Yayın No:DPT:2371-ÖİK:437, Aralık.1994.

DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)*, Yayın No:DPT.2466.

DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. *İller İtibari İle Çeşitli Göstergeler*, Ankara, Nisan.1997.

DPT.T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*, Ankara 2000.

DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara.2001, YayınNo.DPT.2502.Ö.İ.K.523.

DPT. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Yayın No.DPT.2556,Ö.İ.K.572, Ankara.2001.

İnci KUZGUN, *Partnership for Job Creation – An Employment Policy in Turkey*”, Public and Private Sector Partnerships:Fostering Enterprise. Edited by Luiz Montanheiro, Bob Haigh, David Morris and Nevenka Hrovatin, England, 1998.

T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, “Uşak İli 1998 Yılı Sanayi, Ekonomik ve Ticaret Durumu Raporu.1999..

T.C.Uşak Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, “Yıllık Çalışma Raporu.Ocak 2000.

